

บทที่ 4

คุณสมบัติและหน้าที่ของภาษาในสังคมไทย

ภาษาที่ใช้พูดในสังคมไทยมีเป็นจำนวนมาก และอยู่ในตระกูลต่าง ๆ กัน ดังได้แสดงให้เห็นแล้วในบทที่ 3 ภาษาต่าง ๆ เหล่านั้นมีคุณสมบัติต่างกันและทำหน้าที่ต่างกันในสังคมไทย ดังนั้น เราจึงสามารถจำแนกหรือจัดกลุ่มภาษาต่าง ๆ ที่ใช้พูดในประเทศไทย โดยใช้เกณฑ์คุณสมบัติและเกณฑ์หน้าที่ได้

4.1 ภาษาในสังคมไทยจำแนกตามเกณฑ์คุณสมบัติ

4.1.1 คุณสมบัติ

คุณสมบัติที่นักภาษาศาสตร์สังคมใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนกประเภทภาษาโดยทั่วไปมี 4 ประการ คือ ความเป็นมาตรฐาน (standardization), ความเป็นเอกเทศ (autonomy), ความมีประวัติอันยาวนาน (historicity), และความมีชีวิต (vitality)

ความเป็นมาตรฐาน หมายถึงการที่ภาษาใดภาษาหนึ่งได้รับการจัดระเบียบโดยการจัดทำพจนานุกรม และตำราไวยากรณ์ ซึ่งกำหนดระเบียบของการใช้ภาษานั้น ๆ และมีการเรียนการสอนอย่างเป็นทางการ มีการสร้างตัวอักษร และกำหนดกฎเกณฑ์ของการสะกดคำและการอ่าน

ภาษาใดหรือวิธภาษาใดมีคุณสมบัติดังกล่าวนี้ถือว่ามีความเป็นมาตรฐาน หรือเป็นภาษามาตรฐาน

ความเป็นเอกเทศ หมายถึงการที่ภาษาใดภาษาหนึ่งมีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่เป็นสมาชิกย่อยหรือภาษาย่อย (dialect) ของภาษาใด

ภาษาไทยถิ่นต่างๆไม่มีความเป็นเอกเทศ เพราะเป็นภาษาย่อยของภาษาไทย ในทางตรงข้าม ภาษากะเหรี่ยง ภาษาขมุ ภาษาม้ง ถึงแม้จะมีสถานภาพด้อยกว่าภาษาถิ่นในประเทศไทย แต่ก็มีความเป็นเอกเทศ

ความมีประวัติอันยาวนาน หมายถึงการที่ภาษาใดภาษาหนึ่งถูกใช้ในสังคมมาเป็นเวลานาน หรืออีกนัยหนึ่ง ผู้พูดภาษานั้น ๆ สามารถสืบกลับไปหา

บรรพบุรุษของตนในอดีตอันยาวนานได้ คุณสมบัตินี้มักอยู่คู่กับเอกลักษณ์ของเจ้าของภาษา ในแง่สังคม การเมือง ศาสนา หรือลักษณะอื่นๆทางชาติพันธุ์ด้วย คุณสมบัตินี้แยกความแตกต่างระหว่างภาษาที่เพิ่งเกิดหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น กับภาษาธรรมชาติที่อยู่คู่สังคมมาเป็นเวลานาน

ความมีชีวิต คุณสมบัติข้อสุดท้าย หมายถึงการที่ภาษาใดภาษาหนึ่งมีผู้พูดที่ยังมีชีวิตอยู่ ผู้พูดในที่นี้หมายถึงผู้ใช้ภาษานั้นเป็นภาษาแม่ ภาษาที่ตายแล้ว เช่นบาลี สันสกฤต ไม่มีคุณสมบัตินี้ เพราะไม่มีใครใช้ตั้งแต่เริ่มหัดพูดภาษาที่สูญพันธุ์ไปแล้ว เช่นภาษาอินเดียนแดงบางภาษาในอเมริกา ก็ไม่มีคุณสมบัตินี้

4.1.2 ประเภทของภาษาจำแนกตามเกณฑ์คุณสมบัตินี้

คุณสมบัตินี้ 4 ประการที่กล่าวข้างต้น เมื่อนำมาเป็นเกณฑ์จำแนกภาษาต่างๆ เราจะได้ประเภทของภาษา 7 ประเภท ดังตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 4.1 ประเภทของภาษาจำแนกตามคุณสมบัตินี้ 4 ประการ

คุณสมบัตินี้				ประเภทภาษา	ตัวอย่าง
มาตรฐาน	เอกเทศ	ประวัติ	ชีวิต		
+	+	+	+	ภาษามาตรฐาน (standard language)	ภาษาอังกฤษ, เยอรมัน
+	+	+	-	ภาษาคลาสสิก (classical language)	ภาษาละติน, สันสกฤต
+	+	-	-	ภาษาประดิษฐ์ (artificial language)	ภาษาเอสเปรันโต
-	+	+	+	ภาษาท้องถิ่น (vernacular language)	ภาษาม้งในไทย

คุณสมบัตินี้				ประเภทภาษา	ตัวอย่าง
มาตรฐาน	เอกเทศ	ประวัติ	ชีวิต		
-	-	+	+	ภาษาย่อย (dialect)	ภาษาอีสานของไทย
-	-	-	+	ภาษาครีโอล (creole)	Hawaiian creole, Jamaican creole
-	-	-	-	ภาษาพิดจิ้น (pidgin)	ภาษาพิดจิ้นในหมู่เกาะต่างๆ

เกณฑ์ดังกล่าวถือเป็นสากลและสามารถนำมาจำแนกภาษาในสังคมใดก็ได้ ออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่ (1) ภาษามาตรฐานซึ่งมีคุณสมบัตินี้ครบถ้วนทุกประการ (2) ภาษาคลาสสิก ซึ่งเหมือนภาษามาตรฐานทุกอย่างแต่ขาดคุณสมบัตินี้ความมีชีวิต (3) ภาษาประดิษฐ์ ซึ่งไม่มีชีวิต และไม่มีประวัติความเป็นมา แต่มีความเป็นมาตรฐาน และความเป็นเอกเทศ (4) ภาษาท้องถิ่น ซึ่งเกือบเหมือนภาษามาตรฐาน ต่างกันตรงที่ภาษาท้องถิ่นไม่มีความเป็นมาตรฐาน (5) ภาษาย่อย ซึ่งมีประวัติความเป็นมาและมีชีวิต แต่ไม่มีความเป็นมาตรฐาน และความเป็นเอกเทศ (6) ภาษาครีโอล ซึ่งมีคุณสมบัตินี้ความมีชีวิตอย่างเดียว (7) ประเภทสุดท้าย ซึ่งไม่มีคุณสมบัตินี้เลย เรียกว่าภาษาพิดจิ้น ซึ่งเกิดขึ้นอย่างเฉียบพลันด้วยความจำเป็นในการสื่อสาร

เมื่อใช้เกณฑ์ดังกล่าวกับภาษาในสังคมไทยแล้ว เราจะเห็นตัวอย่างดังแสดงในตารางที่ 4.2 ข้างล่างนี้

ตารางที่ 4.2 ภาษาในสังคมไทยจำแนกตามคุณสมบัตินี้

ประเภท	ตัวอย่างภาษาในสังคมไทย
ภาษามาตรฐาน	ภาษาไทยมาตรฐาน, ภาษาที่เรียนเป็นภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ, ภาษาจีน
ภาษาคลาสสิก	ภาษาบาลี และ สันสกฤต

ภาษาประดิษฐ์	ภาษาเบลิก, ภาษาฟอร์เทรน, ภาษาคอมพิวเตอร์ต่าง ๆ
ภาษาท้องถิ่น	ภาษาม้ง, กระเหรี่ยง, เขมร, มาเลย์, ไทใหญ่
ภาษาย่อย	ภาษาไทยถิ่นภาคต่าง ๆ, ภาษาย่อยสังคม เช่น ภาษาผู้หญิง, ภาษาเด็ก, ภาษาคนมีการศึกษา
ภาษาครีโอล	ยังไม่พบหลักฐานว่ามีในประเทศไทย
ภาษาพิดจิ้น	ภาษาอังกฤษของคนขายของแผงลอย, ภาษาของผู้ใช้แรงงานที่มีนายจ้างเป็นชาวต่างประเทศ

4.2 ภาษาในสังคมไทยจำแนกตามเกณฑ์หน้าที่

ภาษาต่าง ๆ มีหน้าที่ทางสังคมต่างกัน หน้าที่ทางสังคมหมายถึงบทบาทของภาษาในสังคม หรือการที่คนในสังคมใช้ภาษาต่าง ๆ ทำกิจกรรมอะไร

ภาษาต่าง ๆ ในสังคมใดสังคมหนึ่งอาจจำแนกตามหน้าที่ทางสังคมได้เป็นประเภทต่าง ๆ ได้ 10 ประเภทดังนี้¹

(1) ภาษาราชการ (official language)

ภาษาราชการหมายถึงภาษาที่ใช้ในกิจกรรมระดับชาติ เช่น ในการประชุมรัฐสภา การประกาศทางราชการ ในวงการต่างๆของรัฐ ในหนังสือราชการที่เป็นทางการต่าง ๆ และในสื่อมวลชนทุกประเภท ในสังคมไทยภาษาที่ทำหน้าที่เป็นภาษาราชการ ได้แก่ภาษาไทยมาตรฐาน

(2) ภาษาเมืองหลวง (capital language)

ภาษาเมืองหลวงคือภาษาที่ใช้ในอาณาบริเวณเมืองหลวงของประเทศ ไม่จำเป็นต้องเป็นภาษาเดียวกับภาษาราชการ ในประเทศอินเดียภาษาเมืองหลวงได้แก่ภาษาฮินดี ซึ่งใช้โดยคนส่วนใหญ่ในกรุงเดลี แต่ภาษาราชการของอินเดีย ได้

¹ การจำแนกภาษาตามหน้าที่ในที่นี้ ดัดแปลงมาจากของ Stewart (1968)

แก่ภาษาอังกฤษ ในสังคมไทยภาษาเมืองหลวงได้แก่ภาษาไทยกรุงเทพ ซึ่งเป็นภาษาที่เป็นพื้นฐานของภาษาไทยมาตรฐาน²

(3) ภาษาภูมิภาค (provincial language)

ภาษาภูมิภาค หมายถึงภาษาระดับภาคที่ใช้ในต่างจังหวัดซึ่งไม่ใช่เขตเมืองหลวง หลายประเทศที่เป็นสังคมหลายภาษามักมีภาษาหลายภาษาที่ทำหน้าที่เป็นภาษาภูมิภาค ซึ่งแตกต่างจากภาษาเมืองหลวง ในสังคมไทยภาษาภูมิภาค ได้แก่ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาไทยถิ่นใต้ ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ ระดับจังหวัดก็จัดอยู่ในประเภทนี้ด้วย

(4) ภาษานานาชาติ (international language)

ภาษานานาชาติ หมายถึงภาษาที่ทำหน้าที่เป็นภาษากลาง (lingua franca) สำหรับสื่อสารกับประเทศอื่น หรือชาวต่างประเทศที่อยู่ในประเทศ แทบจะกล่าวได้เลยว่าทุกสังคมในโลกใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษานานาชาติ รวมทั้งสังคมไทยด้วย

(5) ภาษากลางในประเทศ (local lingua franca)

ภาษากลางในประเทศ คือภาษาที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารภายในประเทศ ในสังคมไทยภาษาที่ทำหน้าที่นี้ได้แก่ภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งทำหน้าที่คล้ายภาษาอังกฤษ แต่เป็นระดับภายในประเทศ กล่าวคือไม่ว่าจะเป็นคนไทยกลุ่มชาติพันธุ์ใด หรือมาจากท้องถิ่นใด เมื่อมาประชุมกัน หรือติดต่อค้าขายกันโดยที่ไม่รู้ภาษาของกันและกัน เขาเหล่านั้นจะใช้ภาษาไทยมาตรฐานสื่อความกัน

นอกจากนั้น ภาษาประจำภาคต่างๆก็ทำหน้าที่เช่นเดียวกัน แต่ในระดับที่ต่ำกว่า เช่นภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน หรือภาษาลาวจะทำหน้าที่เป็นภาษากลางของผู้คนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในภาคอีสาน

² หลายคนเข้าใจว่า ภาษาไทยกรุงเทพ กับ ภาษาไทยมาตรฐาน เป็นภาษาเดียวกัน อันที่จริงแล้วความเข้าใจดังกล่าวไม่ผิดเพราะเมื่อพิจารณาลักษณะเนื้อหาของภาษาทั้งสองแล้ว จะเห็นได้ว่าแทบเป็นสิ่งเดียวกัน แต่จะกล่าวว่าภาษาไทยกรุงเทพกับภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาเดียวกันโดยสมบูรณ์ก็ไม่ถูกต้องนัก นักภาษาศาสตร์จึงใช้ชื่อทั้งสองสำหรับการมองภาษาที่เหลื่อมล้ำกันจากสองมิติ คือในแง่ถิ่น หรือพื้นที่ เรียกว่าภาษาไทยกรุงเทพ แต่ในแง่บทบาทประจำชาติ ความยอมรับ หรือความสำคัญ เรียกว่าภาษาไทยมาตรฐาน

(6) ภาษาเฉพาะกลุ่ม (group language)

ภาษาเฉพาะกลุ่ม หมายถึงภาษาที่ใช้สื่อสารเฉพาะคนในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน โดยเฉพาะภายในบ้าน หรือภายในชุมชนของตน ภาษาไทยถิ่นทุกภาษา ภาษาย่อยของภาษาไทยต่างๆ และภาษาชนกลุ่มน้อยทั้งหลายทำหน้าที่นี้ทั้งสิ้น เช่นภาษาจีนต่างๆ ภาษาชาวเขา เช่น ม้ง เย้า ลีซอ กะเหรี่ยง ภาษาตระกูลมอญ-เขมร เช่น กูย มลาบรี (ผิทองเหลือง) ญ้อกูร์ หรือ ชาวบน เป็นต้น

(7) ภาษาการศึกษา (educational language)

ภาษาการศึกษา หมายถึงภาษาที่ใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอนที่โรงเรียน มหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษาอื่นๆ ในสังคมส่วนใหญ่ภาษาที่ทำหน้าที่เป็นภาษาการศึกษา กับภาษาราชการ มักเป็นภาษาเดียวกัน เช่นสังคมไทย ภาษาไทยมาตรฐานทำหน้าที่ทั้งสองอย่าง แต่บางสังคมอาจเป็นคนละภาษาก็ได้ เช่นในประเทศมาเลเซีย ภาษาการศึกษาอาจเป็นภาษามลายู อังกฤษ หรือจีน แล้วแต่สถาบัน แต่ภาษาราชการต้องเป็นภาษามลายู

(8) ภาษาสอนเป็นวิชา (school-subject language)

ภาษาสอนเป็นวิชา คือภาษาที่สอนในโรงเรียนหรือสถาบันต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเรียนเป็นภาษาที่หนึ่ง ภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศ ในสังคมไทยภาษาสอนเป็นวิชามีหลายภาษา ทั้งภาษาไทยมาตรฐานเอง และภาษาตะวันตกกับตะวันออก เช่น ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี สเปน โปรตุเกส รัสเซีย ญี่ปุ่น จีน เกาหลี เวียดนาม มาเลย์ เขมร บาลี และ สันสกฤต

(9) ภาษาศาสนา (religious language)

ภาษาศาสนา คือภาษาที่ใช้ในกิจกรรมทางศาสนา ในสังคมไทยภาษาศาสนาที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาบาลี ใช้ในกิจกรรมพุทธศาสนา เช่นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นทางการ ภาษาไทยมาตรฐานก็ทำหน้าที่นี้ด้วย แต่ไม่เป็นทางการเท่าภาษาบาลี ภิกษุมักใช้ภาษาไทยในการเทศน์สั่งสอนฆราวาส นอกจากนั้น ภาษาอังกฤษ ภาษาฮีบรู และภาษาจีน อาจทำหน้าที่เป็นภาษาศาสนาด้วย ในกิจกรรมทางศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธนิกายมหายาน หรือแบบจีน ตามลำดับ

(10) ภาษาวรรณกรรม (literary language)

ภาษาวรรณกรรม หมายถึงภาษาที่ใช้เขียนวรรณกรรม หรือผลงานที่ตีพิมพ์เผยแพร่ ในสังคมไทย ภาษาไทยมาตรฐานทำหน้าที่นี้ ภาษาอังกฤษก็ทำหน้าที่นี้ด้วยในวรรณกรรมบางประเภท ภาษาประจำภาค เช่นภาษาอีสานก็อาจทำหน้าที่นี้ด้วย เช่นในวรรณกรรมท้องถิ่นของอีสาน เป็นต้น

จะสังเกตได้ว่าในจำนวนภาษาทั้งหมดในสังคมไทย ภาษาไทยมาตรฐานทำหน้าที่มากที่สุด โดยเฉพาะหน้าที่ที่สำคัญ เช่นเป็นภาษาราชการ ภาษาการศึกษา ภาษากลางในประเทศ ภาษาวรรณกรรม และแม้แต่ภาษาศาสนา ส่วนหน้าที่อื่นๆ ก็แบ่งกันไปในภาษาอื่นๆ ดังตารางสรุปประเภทของภาษาตามหน้าที่ข้างล่างนี้

ตารางที่ 4.3 ภาษาในสังคมไทยจำแนกประเภทตามหน้าที่
ประเภทตามหน้าที่

ประเภทตามหน้าที่	ภาษาในสังคมไทย
(1) ภาษาราชการ	ภาษาไทยมาตรฐาน
(2) ภาษาเมืองหลวง	ภาษาไทยกรุงเทพ
(3) ภาษาภูมิภาค	ภาษาไทยถิ่นประจำภาคทั้งสี่ และภาษาไทยถิ่นประจำจังหวัด
(4) ภาษานานาชาติ	ภาษาอังกฤษ ภาษาจีนแมนดาริน (ใช้บ้าง)
(5) ภาษากลางในประเทศ	ภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาประจำภาค
(6) ภาษาเฉพาะกลุ่ม	ภาษาไทยถิ่น ภาษาย่อยของไทยและภาษาชนกลุ่มน้อยต่างๆ
(7) ภาษาการศึกษา	ภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาอังกฤษ (ใช้บ้าง)
(8) ภาษาสอนเป็นวิชา	ภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาต่างประเทศต่างๆ
(9) ภาษาศาสนา	ภาษาบาลี ภาษาไทยมาตรฐาน
(10) ภาษาวรรณกรรม	ภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาอังกฤษ ภาษาไทยถิ่นประจำภาค (ใช้บ้าง)

แบบฝึกหัด (บทที่ 4)

1. จงเปรียบเทียบให้เห็นว่าวิชาภาษามาตรฐานกับวิชาภาษาอื่นๆที่ไม่มาตรฐาน (ในประเทศอะไรก็ได้) มีความแตกต่างกันอย่างไรในแง่คุณสมบัติ ทักษะคิดของสังคม และกิจกรรมหรือผลงานที่เกี่ยวข้อง
2. ท่านรู้จักภาษาเอสเปรันโต (Esperanto) หรือไม่ จงค้นหารายละเอียดมาแล้วให้เพื่อนฟัง
3. ท่านรู้จักภาษาประดิษฐ์อะไรอีกบ้างนอกจากเอสเปรันโต จงอธิบายให้เพื่อนฟังว่ามันเป็นระบบอย่างไร เหมือนหรือต่างจากภาษาธรรมชาติอย่างไร
4. มีภาษาตายแล้วภาษาหนึ่งที่ใช้ในประเทศไทย โดยคนกลุ่มหนึ่ง ท่านมีความรู้เกี่ยวกับภาษานี้อย่างไร และภาษานี้มีอิทธิพลต่อภาษาไทยอย่างไร
5. ภาษาอารบิกเป็นภาษาสำคัญสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์มุสลิมในประเทศไทย จงค้นรายละเอียดเกี่ยวกับภาษานี้ แล้วนำมาถ่ายทอดให้เพื่อนฟัง
6. จงยกตัวอย่างสังคมหลายภาษาที่เป็นเพื่อนบ้านของไทย แล้ววิเคราะห์หน้าที่ของภาษาต่างๆตามแนวทางที่เสนอในบทนี้